

ההזדהות האחרונה

הידות ופרפראות בענייני הפרשה

גיליון מס' 20

||| פרשת תצוה תשפ"ד |||

~ חירות ~

ואבנט: ועשו בגדי קודש לאהרן אחיך ולבניו לכהנו ל".

בפירוש הרשב"ם (שם) פירש ש'אבנט' הוא אזור (חגורה). ולפי הפשט מכנסיים לא הוצרך להזכיר כאן שאינו מזכיר אלא בגדים הנראים העשויים לכבוד.

ובגמ' זבחים (יח, ב) מובא, שאם היו בגדי הכהן מרושלים (נגררים בקרקע) או מסולקין מן הקרקע, מתוך שהם קצרים ועבד – עבודתו כשרה.

וממשיך שם הגמ' ואומר, לבש שני מכנסיים, שני אבנטים, חסר אחת, יתר אחת וכו', או שהיו מטושטשין בטיט או מקורעין ועבד – עבודתו פסולה, ופירש רש"י, ד'לאו בגד הוא' הראוי לעבודה, וטעמא מאי, אומר רש"י, דבעי' לכבוד ולתפארת.

וכן מובא במס' שבת (י, א) שיש דין לחגור 'חגורה' בשעת התפילה משום שנא' (עמוס ד) "הכון לקראת אלקיך ישראל", ופירש"י שם "התנאה לפניו".

ועל כן יש לברר האם חגירת החגורה הוא חיוב ממש או ענין גדול, והאם זה שייך רק בתפילה או גם בשאר הברכות, וביותר יש לברר האם היום עוד נשאר דין זה אם לאו.

וקודם לכל נראה לברר הטעמים בענין כריכת 'אזור' (חגורה) בתפילה, טעם הראשון, יש להביא ע"פ דברי הגמ' בשבת (ט, ב) דיש לחגור באזור בשעת התפילה מהפסוק "הכון לקראת אלקיך ישראל", וכמובא בשו"ע (או"ח סי' צ"א סעי' ב') שפסק שצריך לאזור אזור בשעת התפילה אפי' יש לו אבנט וכו' משום "הכון", אולם מסייג בזה השו"ע ואומר שבשאר ברכות מותר לברך בלא חגורה מאחר שיש לו מכנסיים, והמשנ"ב (שם) מוסיף שהוא הדין לק"ש אין צריך.

חידה א': באיזה עיר מערי ישראל בנו שם בית כנסת גדול ומרווח שימשוך את התושבים לבוא ולהגיע שם להתפלל מידי יום ביומו, וכמובן שבחסדי ה' היופי' עשה את שלו והרבה הרבה אנשים נהרו לשם כל הזמן למניינים שחרית, מנחה ומערב וגם לשיעורים שהיו קבועים שם כל יום מטובי המגידי שיעורים בעיר זו, בקיצור המקום הזה היווה כעין 'שטיבלאך' בעיירה זו.

אולם ה'מיוחדות' שהיתה ב'בית כנסת' זה שהיה שם מנין גדול, ממש עד חצות, וכולם הגיעו שם להתפלל בשעה זו במקלות הרבה חסידים שהגיעו שם להתפלל ברוב עם הדרת מלך, וכל אחד היה יכול לגשת שם ולהתפלל בקול שלו וב'נוסח' שלו, האחד התפלל בנוסח המרגש של 'בעלזא', והשני התפלל בנוסח הערב של ויז'ניץ, השלישי התפלל בקול גדול כנוסח 'קארלין' וכו' וכן כולם, כל אחד התפלל בנוסח שלו וכולם הצטרפו אליו בשירה ובזמרה כמנהג החסידים, ולאחריו שתו לחיים כהוגן ובירכו אחד את השני, 'המקום הזה היווה מוקד משיכה לכולם', אולם ביניהם היה איזה איש שהגיע שם להתפלל ולא שם שום 'חגורה' או שום דבר על הגוף במשך התפילה, וכולם התפלאו עליו, על המעשה הזה. באיזה יום החליט מאן-דהוא לגשת אליו ולהעיר לו שלפי הדין הנך צריך ללכת עם איזה 'חגורה', אולם משניגש אליו והעיר לו זאת נענה הלה ואמר לו שהיום אין שום בעיה מן הדין ומותר ללכת ללא חגורה – איך יתכן?

תשובה: בפרשתנו (שמות כח, ב-ד) כתוב "ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת, ואלה הבגדים אשר יעשו חושן ואפוד ומעיל וכתונת תשבץ מצפנת

טעם השני – בספר "כף החיים" (שם) הביא בשם ספר 'חסידים' (סי' תשעג) דכשהאדם מתפלל צריך שיהא האזור דבוק במתניו, והטעם, מביא מה שכתב הלבוש דכשחוגר האזור במתניו נראה יותר זריז משהוא בלא חגורה, או כמו שהביא בספר "יסודי ישורון" (דף לב) שלבישת החגורה בעת התפילה הוי זכר לאבנט שלבשו הנהנים בעת עבודתם בבית ה'.

ולכאורה משמע מכל הטעמים שלא שנא, ל"ש באיזה זמן צריך ללבוש חגורה בעת התפילה, אולם הגר"א בא עם חידוש עצום (בהלכות הגר"א ומנהגיו) ואומר שלענ"ד המנהג להקל לכולי עלמא, ומביא טעם לזה ואומר שבזמנם לבשו בגד מפשתן או משי (כעין חלא"ט אצלנו) שבזה שייך החגורה בעצם הבגדר והוה בזה "לכבוד ולתפארת", ולכן ראוי ללבושו בשעת התפילה ד"הכון לקראת אלקיך ישראל", וממשיך הגר"א ואומר, אבל בזמננו שלובשים בגדים קצרים או ארוכים של צמר אין זה הידורו ללבושו באזור, דנימא שלפני מלך לובשו כן ויהיה חיוב להכין לתפילה כהאי גוונא, ופוסק הגר"א שבבגדים של היום אין הידורו באזור ואין צורך בכך מדינא לכולא עלמא.

ועוד כתב בספר "שיח תפלה" (שער ג' מהל' תפילה) טעם לדבר, שדווקא בזמנם שבגדיהם היה כעין חלוק ולא היו מונחים בהידוק על הגוף אלא מרווחים והאדם היה נראה בהם מרושל ולכן משום "הכון" היה צריך להדקם בחגורה, משא"כ בלבוש שלנו שהוא להיפך.

חידה ב': באחד מערי הגולה מהנודעים והמפורסמים אשר שמם הטוב הולך למרחוק עד ערי ישראל התחילה להתבסס לה קהילה קטנה באיזה 'בית כנסת' גדול ומורחב ששכנה שם. התחילו בני הקהילה לעשות שם מניינים קבועים לתפילה וגם קביעות עתים לתורה, ואט-אט התחילו להגיע לשם אנשים מקהילות אחרות להסתכל ולהתבונן בביהכנ"ס המפואר ובטיב הקהילה ההולכת ונבנית לה, עד שבחסדי ה' הקהילה התחילה להתבסס עם נגידי עם שהחליטו להשתקע שם ולשפץ את ביהכנ"ס ככל היותר מהר וכמה שיותר יפה, וכך ארכו השיפוצים כמה חודשים עד שנשלמה המלאכה ונבנתה לה ביופיה הרב. אולם ככל שביהכנ"ס נהיה גדול ומורחב יותר הצטרפו להושיב שם איזה רב חשוב ומכובד אשר ימלא את תפקידו וישמש את שליחותו בנאמנות רבה לבני הקהילה, וכך התחילו להם הדיונים בין ראשי הקהל את מי למנות ל'רב', ולאחר כובד ראש הסכימו בעצה אחת למנות איזה רב מאוד חשוב ומאוד מוערך על כלל הציבור ובוודאי שהוא יהיה

מוערץ גם על בני הקהילה וכך הוה, ובחסדי ה' שנים אחר שנים הדרך את בני הקהילה בעצות טובות וישרותו ובנועם והתייחס לכולם בצורה שווה – לכל אחד בצורה המתאימה לו. וייעץ להם את העצה היעוצה להם ונתן להם את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו.

אולם ברבות השנים משהתחיל להזדקן מינה איזה אדם חשוב שיהיה ה'עוזר' שלו בכל מיני תחומים – וכך נטווה הקשר בין השניים במאוד.

אבל כעבור כמה שנים לדאבונם הרב נפטר רבם המוערך והחליטו למנות את ה'עוזר' במקום רבם הראשון אולם הבן טען את ה'כתר' לטובתו. וטען שהוא בנו של הרב ולו מגיע הרבנות ע"פ דיני ירושה, אולם משהלכו לבי"ד – פסק הבי"ד לטובת ה'עוזר' – איך יתכן?

תשובה: בפרשתנו (כט, ל) כתוב "שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו אשר יבוא אל אוהל מועד לשרת בקודש", ופירש"י שם "תחתיו מבניו" – מלמד שאם יש לו לכה"ג בן ממלא את מקומו – ימנוהו כה"ג תחתיו".

ואכן גם בספרא נמצא מבואר כן בפר' צו (פרשה ה') בדין 'ירושת בן הכה"ג', דאיתא התם וז"ל "מבניו יעשה אותה" מלמד שיהא הבן קודם לכל שבעולם וכו'. ובספר "קרבן אהרן" כתב שם ע"ז, וז"ל "שבניו יורשים את גדולתו ולא אחר. עכ"ל.

אולם בגמ' יומא (עב:) מובא לכאורה להיפך, ש'ג' כתרים הם' – של תורה, כהונה ומלכות, ומוסיפה הגמ' לזה בזה"ל ואומר "כהונה ומלכות ניתנו בירושה לאהרן ולדוד, אבל 'כתר תורה' הוא הפקר לכל אחד שרוצה לזכות בו". וממקור זה יש מי שרצו לטעון שאין דין ירושה במינוי של תורה.

ומרנא החת"ס (בשור"ת חת"ס חלק א' אר"ח סי' י"ג) עם חידוש עצום ופוסק שאין דין ירושה ברבנות, וכתב שם שנשאל ברבנות איזה מדינה שע"פ דין תורה היה ראוי שימלא הבן את מקום אביו, והעיד על עצמו שבאו לפניו איזה מעשים בענין כזה והורה הלכה למעשה שאין קדימה לבן אם יש אחר טוב ממנו וכ"ש שהציבור חפצים יותר באחר.

ונוסיף לזה נופך בעובדא שאירע עם הרה"ק מרן בעל ה"חפץ חיים" זיע"א שבאו לפניו בני עיר אחת שנסתלק רבם לבית עולמו ורצו בני העיר למנות אחר במקומו, ובניו ערערו על המינוי וטענו כי ע"פ דיני ירושה מגיעה להם הרבנות. שני הצדדים הסכימו לקבל את הכרעתו של קדוש ישראל מרן ה"חפץ

והנה כאשר עם ישראל רובו ככולו הקפידו בשמירת תו"מ ותפקידי הרבנות התנהלו על מי מנוחות, ועיקר תפקידו של הרב מרא דאתרא היה ללמד דעת את העם ולשפוט בין איש ובין רעהו – היתה הרבנות דבר שבקדושה ששייכת בו ירושה.

אולם כאשר עתה אש ההשכלה והציונות אחזה בכל פינות הבית ועיקר תפקיד הרב הוא להיות איש מלחמה, לגדור פרצות ולהשיב מלחמה שיערה, אזי אין אפשרות לדון ברבנות דיני ירושה, והחובה לחפש אחרי רב גדול בתורה שילחם מלחמות ה'.

חיים" וכך עשו, נסעו אליו לראדין ושטחו בפניו את טענותיהם.

לאחר ששמע ה"חפץ חיים" את טענותיהם נענה ואמר כי אף אם אמנם יש ברבנות 'דין ירושה' ככל מינויים של דברים שבקדושה, אבל הלא מצינו שבכהן משוח מלחמה אין דין ירושה כמבואר בגמ', וטעמו של דבר נראה כי הכהן המוציא ומביא את העם למלחמה צריך להיות בעצמו 'איש מלחמה' ואין שייך שיהיה בזה ירושה לבנו אם הבן אינו מתאים לתפקיד שאינו איש מלחמה.

~פרבראות~

אלא שהוקשה לחכמי המדרש מדוע נאמר ששם של ישראל הוא "זית", הלא מצינו שהנביאים מדמים את ישראל לסוגים שונים של פירות, אולם בכל אלו לא מצינו שיאמר ששם של ישראל נקבע על שם האילן, ומהי הסגולה הייחודית שבזית שבגינה נקרא כך שם של ישראל, והרי כידוע השם מביע מהות, ומהי המהות הייחודית של ישראל שבגללה הם לא רק דומים לזית אלא ששם נקבע כך.

מספר תשובות ניתנו בפי חכמי המדרש לשאלה זו והן צריכות תלמוד משום שיש בהן כדי להאיר עינינו בדבר סגולותיהם הייחודיות של ישראל וההשלכות הנובעות מכך.

הזית והשמן

הצד השווה שבכל התשובות שמצינו בפי חז"ל לשאלה הנ"ל הוא, שעל פי כולן, קריאת שמם של ישראל "זית רענן" ע"ש הזית, אינה על שם עץ הזית, ואף לא על שם פריו, אלא דווקא ע"ש השמן המופק מן הזית, ויש בענין זה לקחים רבי משמעות.

הרבה פירות ניתן לסחוט ולהוציא מהם מיצים טובים ומזינים, אולם עולה על כולם הוא השמן, שמן הזית. מההלכה וממדרשי חז"ל עולה שלשמן ישנה חשיבות רבה יותר מאשר לזית שממנו הוא מופק, עד שההתייחסות לפרי הזית הינה רק כאל אמצעי להפקת השמן המשובח.

כשחז"ל מונים "סגולות" שונות הם אומרים (הוריות יג, ב) כי הרגילות בשמן זית הרי זו סגולה לזכירת הלימוד, בענין זה הם מתבטאים שם "כשם שהזית משכח לימוד של שבעים שנה כך שמן זית משיב לימוד של שבעים שנה". נמצא שבעוד שבפרי הזית ישנן סגולות שליליות של שכחה, הרי לשמן היוצא ממנו סגולות טובות לזיכרון מופלג.

שמן זית זך

א. על הפסוקים האמורים בתורה בענין הציווי להדלקת נרות מנורת המקדש (שמות כז, כ) "ויקחו אליך שמן זית זך", הסמיכו חז"ל במדרשם (שמו"ר לו, א) את הפסוק מנבואת ירמיה הנביא (יא, טז) "זית רענן יפה פרי תואר קרא ה' שמך".

במשקל ראשון נראה שאסמכתא זו שבדברי חז"ל היא לאיזכור של שמן הזית, דהיינו, שכיוון שהוזכר בפסוקו ענין שמן הזית, הסמיכו חז"ל לכך פסוק נוסף האמור מנבואת ירמיה שאף הוא דן בזית, שבחן את ישראל שדומה לו.

אולם מסתבר שהרבה מעבר לכך רמזו חז"ל במדרשם זה. כאמור התורה דנה במצוות הדלקת נרות במקדש, אולם חז"ל מלמדים כי נרות זית השמן האמיתיים הם ישראל עצמם, ועליהם מוטל התפקיד לדלוך ולהאיר לכל בארי עולם, נרות המקדש היו כמין סמל וכמין אמצעי שבעזרתו יעלו וידליקו ישראל את אור נרות נשמותיהם. וזהו הדגש שבדברי הנביא "יפה פרי תואר קרא ה' שמך".

אלא שעל עצם דברי הנביא במדרש תמה, ומקודם נביא כאן את דברי המדרש וז"ל "וכי לא נקראו ישראל אלא כזית הזה בלבד, והלא בכל מיני אילנות נאים ומשובחים נקראו ישראל, וממשיך המדרש ומביא דוגמאות לזה ואומר "בגפן ותאנה שנא' (תהלים פ, ט) "גפן ממצרים תסיע", תאנה שנא' "כביכורה בתאנה בראשיתה", כתמר שנא' "זאת קומתך דמתה ל'תמר', כארז... כאגוז ובא ירמיה לומר "זית רענן יפה פרי תואר" עכ"ל. מה הפשט בזה, לכאורה – מה נתייחד ירמיה לשבח את עם ישראל בזה יותר מבשאר פירות.

גם בראי ההלכה, לדעת הרמב"ן (עיין דברים טו, כב) ועוד מהראשונים, לא כל הפירות חייבים מדאורייתא בתרומות ומעשרות, מלבד דגן תירוש ויצהר, והרמב"ן סבור ש'יצהר' זהו השמן המופק מהזית שרק הוא חייב בתרו"מ מן התורה, ואילו הזיתים עצמם אינם חייבים בכך אלא מדרבנן. הרי לפנינו עדיפות הלכתית שיש לשמן על פני פרי הזית.

וכמובן שגם מבחינה מעשית כך פני הדברים. בעוד שמן הזית נחשב כשמן המעולה ביותר למאור, וכאמור אף באכילתו ישנן סגולות מסוימות, הרי שפרי הזית עצמו בצורה הגולמית אינו ראוי כלל לאכילה בשל מרירותו. שגורים למדי בפינו הדברים שציטט רש"י מן המדרש על הפסוק האמור (בראשית ח, יא) בשוב היונה לחיבת נח "והנה עלה זית טרף בפיה", ואומר רש"י וז"ל "ומדרש אגדה לשון מזון, ודרשו 'בפיה' לשון מאמר, אמרה 'היו מזונותי מרורים כזית בידו של הקב"ה ולא מתוקין כדבש בידו בשר ודם'.

הלקח הראשוני שניתן ללמוד מכך הוא שדברים נמדדים לא לפי מראיהם החיצוני, אלא דווקא לפי הפנימיות האדירה וגנוזה בהם. גם אם הפרי הינו מריר או חסר – טעם אין לפוסלו בכך, ופעמים שבתוכו ניתן למצוא גרעין מעולה המאיר את העיניים.

אדרבה כל חשיבותו של פרי במה שגנוז בחביונו פנימה, ודווקא בשל כך הזית נמנה בין שבעת המינים שבהם נשתבחה ארץ-ישראל.

ומאחר שהנמשל הוא עם ישראל הרמז ברור, אין לפשוט יהודי על פי מראהו החיצוני בלבד. גם אם

כלפי חוץ הוא נראה כמריר חשוב להתבונן בפנימיותו, ובכל יהודי, באשר הוא יהודי מצוי גרעין משובח שאם מצליחים לחופשו ניתן לרוות ממנו רוב נחת.

אחרי החבטות והייסורים

ובכך יובנו דברי דברי המדרש שבהתייחסו לשאלה הנ"ל מדוע נקראו שמם של ישראל דווקא על שם הזית ולא ע"ש פירות אחרים, הוא משיב את התשובה שעל פניה נראית ברווח.

אלא שאותו בן, למרות פחזותו דחה את ההצעה בשתי ידיים בנמקו שכל עוד האבן ברשותו גם אם לא ימצא מלווים בעיר זו ימצאו אחרים שעל בסיס מישכונה ילווהו כספים במקום אחר. טיבה של האבן תדבר בעד עצמה ואפשר שברבות הימים הוא עוד ישתקם ויפרע את כל חובותיו. לא כן אם ימכור גם אבן זו אזי יישאר מרושש מכל ואפסו כל תקותיו.

והנמשל הוא שיהודי גם אם הוא עברייני, מכל מקום עדיין ניצוץ היהדות בוער בקרבו פנימה, ותמיד יש לו סיכוי לעלות מעמק הבכא. נר ה' הדולק בנשמתו תמיד מותר לו תקווה שישוב בתשובה, ולכן גם אם הוא הרחיק לכת במשובותיו, זיק היהדות שבקרבו אינו מרשה לו להתערב בגויים ולהמיר את דתו.

התקבלה תרומה ע"י החפץ בעילום שמו

לע"נ הרבנית הצדקנית מסקווירא ע"ה

מחברתו הטהורה של כ"ק מרן האדמו"ר מסקווירא שליט"א
ובתו הבכורה של כ"ק מרן אדמו"ר בעל ה"ישועות משה" מויז'ניץ זיע"א
נסתלקה לגנזי מרומים אור ליום ב' י' אדר א' שבוע זה

תהא נשמתה צרורה בצרור החיים

עורך המילון הב' **מדדכי ברוך גייגר** ז"ל

ז"ל ב'שבת אדר ה'תש"ב

להערות ותגובות, בל. 0534199289